

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.015.311:373.3-052

О.О. Деркач
м. Вінниця, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІКИ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В УМОВАХ ОНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми. У час постійних трансформаційних процесів, що мають місце на сучасному етапі розбудови українського суспільства, все більшої ваги набувають питання спроможності нашого молодого покоління до успішної професійної та соціальної самореалізації, здатності розробити та зреалізувати нові життєві стратегії, що будуть більш ефективні, гнучкі, мобільні та конкурентоспроможні в динамічних умовах нашого глобалізованого світу. На думку провідних науковців і практиків, перед освітянами нині, як ніколи гостро стоїть завдання переосмислення усталених педагогічних цінностей і стереотипів та створення нової філософії освіти, «відкритої до таємниць життя людини, її прагнень, життєвого потенціалу». Суттю нової філософії освіти має стати, на глибоке переконання І. Єрмакова, прагнення «розкрити шляхи самоактуалізації й самореалізації особистості, задовольнити її вітальні й духовні потреби, впливати на стрижневе, внутрішнє в людині», а саме – її переконання і цінності, на основі яких вона намагається будувати свій життєвий проект, визначати свої життєві орієнтири і кредо [2, с. 6].

Переоцінка ставлення до людини як суб'єкта життєтворчості, спроможного реалізувати свій власний життєвий проект та впевнено приймати виклики ХХІ століття – ось ті завдання, що мають постати перед новою освітньою парадигмою і допомогти сучасній школі зійти зі знанневоцентричної позиції із її абсолютизацією розумового розвитку та недооцінкою духовного становлення й саморозвитку особистості на позицію дитиноцентризму. Такий перехід сприятиме розкриттю сутнісних сил як школяра, так і студента, розвитку їх ключових компетенцій та подоланню відчуження, що існує нині між навчальним закладом та реальним життям. Зростаючи, людина «має сама себе створити, осмислити своє життя, оволодіти мистецтвом життєтворчості», тоді як педагог може виступати в ролі фасилітатора чи архітектора «гідного людини способу та стилю життя, що допомагає у виборі компетентного життєвого шляху, у філософському осмисленні екзистенційних проблем, усвідомленню ціннісних пріоритетів, пошуку шляхів ефективного життєздійснення та розв'язання складних життєвих проблем» [2, с. 7].

Формулювання цілей статті. Усвідомлення актуальності потреби переосмислення як усталених цінностей, принципів і закономірностей процесу фахової підготовки майбутніх учителів, так і результатів останніх психолого-педагогічних досліджень задля розробки альтернативних освітніх технологій «плекання дитини як суб'єкта життя» зумовила мету нашої публікації, а саме – дослідження концептуальних засад педагогіки життєтворчості та шляхів реалізації її ідей у процесі фахової майбутніх учителів початкових класів.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій засвідчує, що кінець ХХ – початок ХХІ століття ознаменувався активізацією пошуків як провідних вітчизняних науковців, так і педагогів-практиків, спрямованих на розробку концептуальних засад нової освітньої парадигми. Результатами наукових досліджень стали провідні ідеї та перспективні концепції педагогіки життя і життєтворчості, що знайшли своє відображення у працях російських педагогів-новаторів (Т. Акбашева, Ш. Амонашвілі, Н. Щуркова, Є. Ямбург та ін.) та вітчизняних науковців (І. Єрмаков, І. Мартинюк, В. Нечипоренко, Д. Пузіков, Н. Соболева, Л. Сохань, М. Шульга та ін.).

Опираючись на ключові ідеї гуманно-особистісної педагогіки та основоположні принципи «школи життя» Ш.Амонашвілі, а саме – розвивати й виховувати в дитині життя за допомогою самого життя, педагогічними колективами ряду освітніх закладів Дніпропетровщини, Запоріжжя, Луганщини та Києва розроблено і впроваджено експериментальні освітні проекти, що й нині успішно функціонують у контексті ідей педагогіки життєтворчості [2, с. 19]. Зокрема, глибокий аналіз усіх компонентів освітнього простору Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатoproфільного центру (м. Запоріжжя), в структурі якого діють обласне відділення ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів, загальноосвітня школа-інтернат (санаторного типу) з дошкільним відділенням і класами професійно-технічної підготовки та багатoproфільний коледж I-II рівнів акредитації (педагогічне відділення; художнє відділення; відділення ландшафтного дизайну) засвідчує, що тут реалізуються ідеї «принципово нової соціально-педагогічної парадигми, в основі якої – виховання й саморозвиток дитини як суб'єкта життєтворчості, передача їй творчих і культурних цінностей у контексті особистісної взаємодії та діалогічного спілкування педагога й учня». Проективно-рефлексивний механізм розвитку й саморозвитку покладено в основу програми життєтворчості особистості, яка передбачає створення умов для самоздійснення вихованців у різних видах діяльності, надання допомоги їм у проектуванні життєвого шляху на основі доцільно обраного типу соціальної поведінки, ступеня активності та ціннісних орієнтацій [2, с. 21]. З цією метою педагогічним колективом розробляються та впроваджуються інноваційні моделі, технології, програми та методики, спрямовані на «формування ключових життєвих компетенцій школярів, їх виховання як суб'єктів життєтворчості, здатних до проектування, здійснення та рефлексії успішної, соціально корисної діяльності» [3, с. 23].

Таким чином, можна констатувати, що одним із актуальних напрямків сучасної педагогічної теорії та практики є формування життєвої компетентності дітей та молоді у контексті *теорії життєтворчості особистості*, що вивчає «закономірності становлення, розвитку та функціонування життєтворчості та життєвої компетентності особистості як суспільного явища, а також форми виявлення цих закономірностей у людській життєдіяльності, пов'язані із створенням, засвоєнням, збереженням, розповсюдженням і реалізацією знань (ідей), уявлень, культури (норм, цінностей), вмінь та навичок, компетенцій та зразків поведінки, які пов'язані із життєвою компетентністю та життєтворчістю» [4, с. 264].

Аналіз наукових досліджень останніх десятиліть засвідчує, що ідея життєтворчості привертає до себе увагу не лише педагогів, а й психологів, соціологів і філософів. Нині категорія життєтворчості має окреслене методологічне та теоретичне підґрунтя, наявні спроби до з'ясування сутності та особливостей даного концепту з позицій соціальної філософії, загальної та соціальної психології, педагогіки, рефлексивно-гуманістичної психології співтворчості. Зокрема, її концептуальні положення досліджували Р. Ануфрієва, О. Джура, В. Доній, І. Єрмаков, О. Злобіна, І. Мартинюк, В. Назаренко, Г. Несен, В. Нечипоренко, Д. Пузіков, Г. Сагач, Н. Соболева, Л. Сохань, М. Шульга та ін. Розкриваючи сутність цього феномену, науковці зазначають, що *життєтворчість* – це особлива й вища форма прояву творчої природи людини; духовно-практична діяльність особистості, спрямована на активне, свідоме й творче проектування та здійснення власного життя як індивідуально-особистісного життєвого проекту [6, с. 153].

Життєтворчість – це не тільки шлях до саморозвитку через цілепокладання, самопрограмування та конструювання певної системи соціальних статусів. Вона не зводиться лише до прагнення всебічного аналізу та синтезу, системного відображення дійсності та її перетворення. Принцип життєтворчості передбачає, що предметом творчості стає не лише зовнішній, а й внутрішній світ людини, коли вона буде власне життя відповідно до певного позитивного морального задуму, що має особистісний зміст, який, у кінцевому підсумку, збігається із загальнолюдським. При цьому загальнолюдське не є лише нормативним взірцем, еталоном, ідеалом. Навпаки, воно виростає з індивідуально-своєрідного як результат творчих зусиль, креативної активності конкретних людей [1, с. 3-4].

Оновлення змісту, принципів, форм і методів сучасної школи у контексті ідей педагогіки життєтворчості має на меті допомогти особистості оволодіти перспективними технологіями життєздійснення та мистецтвом життєтворчості. Універсальна здатність людини ставиться до самої себе, як до суб'єкта життя, становить складний феномен, що має психологічний, соціальний, філософський та інші аспекти. Дана здатність є продуктом соціально-історичного, філогенетичного та онтогенетичного розвитку. Формуючись прижиттєво, вона по-різному розвинута у різних індивідів, проте саме вона є найважливішим показником загального розвитку особистості і залежить як від соціальних можливостей і умов, так і від внутрішніх якостей особистості, її спрямованості та прагнення до саморозвитку. Таким чином, на думку М.Шульги, людське життя, під кутом зору його суб'єктивного активно-творчого начала, виступає як питання «творення життя особистістю» і зосереджується на проблемі «творення себе, побудові власного життя, виходячи із особистості, її духовного світу, світогляду, цілей, устремлень, у кінцевому підсумку – з розуміння нею сенсу життя» [6, с.3 6-37].

Творчо проектуючи своє життя, розробляючи, коригуючи та здійснюючи свій індивідуальний життєвий сценарій, особистість оволодіває не лише необхідними знаннями, а й навичками, вміннями, зрештою, найвищим мистецтвом – *мистецтвом жити* – особливим вмінням і високою майстерністю у творчій побудові свого життя, що базується на глибокому знанні життя, розвиненій самосвідомості й володінні системою засобів, методів, технологій програмування, конструювання і здійснення життя як індивідуально-особистісного проекту. Проектуючи і здійснюючи свій життєвий шлях, особистість набуває статусу творця, оскільки творчість стає для неї універсальним способом світовідчуття і життєздійснення [5, с. 15].

Таким чином, реалізація основних завдань компетентісно спрямованої освіти передбачає, перш за все, виховання у дітей і молоді «компетентного ставлення до власного життя» і означає: «потребу в самопізнанні, саморозумінні, самореалізації в різних видах творчої діяльності; володіння науковими знаннями про сутність «Я», принципами і методами життєздійснення; усвідомлення та організацію свого психологічного часу, життєвого шляху, особистісного розвитку; проблемне бачення свого життя; осмислене розв'язання міжособистісних суперечностей; здатність до об'єктивної оцінки рівнів, сфер і меж поширення своєї життєвої активності; усвідомлену й адекватну оцінку результатів своєї життєдіяльності; високу культуру споживання; відповідальне ставлення до свого життя, здоров'я; культуру фізичного розвитку; філософське, етичне осмислення свого життя». Саме тому, як стверджує І.Єрмаков, у контексті педагогіки життєтворчості школа має стати інститутом збереження й зміцнення фізичного, психічного, духовного і морального здоров'я дитини, допомагати їй у ситуації життєвої кризи, зберігати особистість у драматичних обставинах життя, захищати від різних стресогенних чинників [2, с. 7-8].

Побудова нової моделі школи життєтворчості вимагає переосмислення змістових, технологічних та управлінських домінант навчально-вихованого процесу. Тож сутність, зміст, закони й закономірності нової школи, спрямованої на розвиток і саморозвиток особистості як суб'єкта життя і творчої діяльності, знайшли своє інструментальне вираження в таких категоріях діяльності, як **принципи педагогіки життєтворчості** [2, с. 27-29]. До найголовніших з них належать наступні:

– «*Не підготовка до життя, а саме життя*». Усе, що відбувається у процесі навчання і виховання – це є повноцінне життя кожної дитини. Школа має допомогти усвідомити

цінність життя, гідного людини, виробити свою життєву стратегію, свій життєвий проект, реалізувати положення: «Пізнаючи світ, пізнавай передусім самого себе».

– *Принцип суб'єктності*. Згідно з ним, школа має максимально сприяти розвиткові здатності дитини розуміти своє «Я» у зв'язках з іншими людьми і світом, осмислювати свої дії, передбачати їх наслідки як для інших, так і для власної долі. У процесі активної діяльності учні набуватимуть суб'єктний досвід постановки життєвої мети, усвідомлення сенсу життя та освоєння духовних цінностей. Саме за час навчання у школі ми маємо оволодіти здатністю до рефлексії, усвідомити систему власних цінностей і набути досвід співробітництва.

– *Принцип рефлексії* включає як життєдіяльність і діяльність учня, так і його мислення, почуття, ціннісні засади вчинків, мотивів, смислу життя, життєвого вибору, самовизначення. Особливої значущості, на думку науковців, у цей час набуває культивування духовної та моральної рефлексії.

– *Принцип «ставлення до дитини як до особистості»* передбачає, перш за все, право учня на самостійні дії, саморозвиток, власну думку, життєву позицію. Прийняття дитини як даність означає «сприймати її особистість як цінність, зрозуміти її особистісну диспозицію, визнати в ній гідність людини, право на неповторність».

– *Принцип діалогічності, позиційності*. Цей принцип бере своє коріння з ідеї, яка проголошує, що, за своєю природою, життя людини діалогічне, адже окрім зовнішніх діалогів, кожна людина веде постійний внутрішній діалог із собою, із сучасником, зі своєю совістю. Принцип діалогічності передбачає сприйняття унікальності кожного учасника діалогу та їх принципову рівність не зважаючи на відмінність точок зору. Метою будь якого діалогу є взаємне доповнення позицій учасників спілкування, адже діалог можливий лише за умови усвідомлення цінності особистості партнера. Тож істинний діалог, як стверджує І.Єрмаков, відбувається лише тоді, коли кожна зі сторін володіє такою мірою свободи, яка виключає позицію «панування – підлеглості» [2, с. 28].

– *Принцип «більшої цінності питань, ніж відповідей, готових рішень, догматичного знання»* розглядає запитання як «сходінки в духовному зростанні дитини, як визнання за нею права на свій спосіб пізнання». А найбільшої допомоги та підтримки діти потребують у розв'язанні питання «смислу життя», тож важливо якомога раніше розпочати готувати їх до вдумливого розв'язання життєвих проблем.

– *Принцип пріоритетності творчої діяльності перед репродуктивною*. Важливо, щоб учень знайшов свій спосіб дії та здійснив маленьке «відкриття», аніж повторив те, що йому запропоновано як зразок. Максимальний рівень прояву даного принципу – спрямування на виховання у школярів творчого ставлення до свого життя, до життєвого самовизначення, формування власного неповторного стилю життєздійснення.

– *Принцип софійності* спрямований на розвиток у дітей «філософського бачення проблем життя, свого місця в ньому, свого внутрішнього світу», особливо – на зламі епох та у кризові періоди розвитку суспільства, коли ламаються стереотипи та змінюються усталені погляди на життя. Саме у такі складні періоди розвитку суспільства, на думку І.Єрмакова, філософія виступає «серцевиною духовності, а філософська освіта учнів повинна сприяти засвоєнню засад світобачення; виробленню специфічних умінь філософського осягнення життя, розвитку філософського типу мислення, що відображає дійсність у найзагальніших категоріях і принципах мислення, пов'язаного із філософським сприйняттям і ставлення до всього, що відбувається у світі, з людиною, її переконаннями, цінностями, ідеалами; оволодінню філософічності як важливим способом орієнтації у своєму внутрішньому світі, у життєвих ситуаціях» [2, с. 28-29].

– *Принцип духовності та духовного освоєння світу*. Проблема духовності – це не лише визначення вищого рівня освоєння світу, це проблема виходу людини за межі вузькопрагматичного буття, сходження особистості до своїх ідеалів, цінностей і їх реалізація на власному життєвому шляху. Реалізація принципу духовності у школі життєтворчості покликана «...допомогти молодій людині зрозуміти смисложиттєві проблеми, які фокусуються в системі «вічних питань людського буття». Головне тут не набуття знань, а

осягнення їхнього смислу», адже духовність, власне, і є питання пошуку та знаходження смислу, показник існування певної ієрархії цінностей і смислів, які стосуються вищого рівня духовного освоєння світу людини [2, с. 29].

Таким чином, можемо підсумувати, що педагогіка життєтворчості – це простір життя, де кожна особистість, мова йде про учнів чи про студентську молодь, не готується до життя, а повноцінно живе сьогодні, «тут і тепер». Відтак вся діяльність навчального закладу має будуватися так, щоб максимально сприяти становленню кожної особистості як творця і проектувальника власного життя на основі ідей самоцінності дитинства, діалогу та усвідомленого вибору кожною особистістю свого життєвого шляху.

Виклад основного матеріалу. Оскільки життєтворче здійснення особистістю власного життя є процесом усвідомленим і доцільним (тобто таким, що відповідає певним цілям), то, на думку дослідників, доречно говорити про оволодіння нею такими життєтворчими компетенціями, як: *життєпізнання* (спонтанне та цілеспрямоване пізнання власного життя, себе, свого соціального та природного середовища, найважливіших закономірностей та принципів людського життя та механізмів життєтворчості), *життєпередбачення* (спонтанне та цілеспрямоване передбачення (прогнозування, конструювання) власного майбутнього, життєвої перспективи, можливих варіантів подальшого розгортання власного життєвого шляху), *життєве самовизначення* (прийняття життєвих рішень, що передбачає визначення життєвих цілей та завдань, пов'язаних з реалізацією оптимального варіанту життєвого шляху), *життєздійснення* (реалізація обраного варіанту життєвого шляху та пов'язаних з ним життєвих цілей і завдань в умовах щоденної життєдіяльності), *життєорганізація та життєвдосконалення* (оптимальна організація витрат власного життєвого часу та облаштування життєвого простору, самонавчання мистецтву життя) [4, с. 34].

Здатність до життєтворчості, як і будь-яке інше обдарування людини, не дається при народженні. На цій стадії вона існує лише у вигляді передумов та задатків, які підлягають розвитку. Аналіз наукових джерел засвідчив, що становлення та розвиток життєтворчих компетенцій особистості в онтогенезі проходить три важливі етапи, а саме: *початковий – етап формування життєтворчих навичок* (розпочинається від народження дитини, особливої значущості набуває після 3-4 років та завершується до 8-9 років); *етап функціональної грамотності* (є характерним для підліткового віку і визначається мінімальним рівнем розвитку компетенції, що вже включає аксіологічний, когнітивний, операційний та поведінковий компоненти) та *етап компетенцій* (орієнтовно припадає на юнацький вік і дозволяє визначити особистість як суб'єкта процесу життєтворчості).

Аналіз основних етапів формування життєтворчих компетенцій засвідчує значущість періоду навчання у початковій школі, на який припадає пік початкового етапу формування життєтворчих навичок школярів, та роль першого учителя, від якого залежить успішність перебігу даного процесу. Таким чином, постає цілком закономірне питання про готовність майбутніх учителів початкових класів до формування життєтворчих компетенцій молодших школярів, ступінь усвідомлення ними значущості життєтворчих компетенцій для майбутньої успішної життєтворчої самореалізації їхніх вихованців та, безперечно, рівень розвитку життєтворчих компетенцій у самих студентів.

Нами було здійснено моніторинг уявлень студентів про наявний рівень розвитку їхніх життєтворчих компетенцій. Майбутнім учителям початкових класів, випускникам Інституту педагогіки, психології та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, було запропоновано оцінити свої життєтворчі компетенції за шкалою, де 1 бал – відсутність компетенції взагалі, 2 бали – початковий (елементарний) рівень, 3 бали – середній, 4 бали – достатній та 5 балів – високий рівні.

Аналіз отриманих відповідей засвідчив, що, на думку студентів, у переважній частині з них домінує достатній рівень таких життєтворчих компетенцій як *життєпізнання*, *життєве самовизначення* та *життєздійснення*. Проте питання визначення власної здатності до адекватного спонтанного та цілеспрямованого передбачення (прогнозування, конструювання) свого майбутнього, життєвої перспективи і можливих альтернативних варіантів подальшого

розгортання власного життєвого шляху (мова йде про життєтворчу компетенцію *життєпередбачення*) супроводжувалося певними труднощами. У результаті, більша частина опитаних змушені були констатувати домінування середнього (а іноді – і елементарного) рівня розвитку даної компетенції. Що ж стосується рівня розвитку у майбутніх учителів початкових класів таких життєтворчих компетенцій як *життєорганізація* та *життєвдосконалення*, то мусимо констатувати, що, оцінюючи власну здатність до оптимальної організації власного життєвого часу та облаштування життєвого простору задля подальшого особистісного саморозвитку та навчання мистецтву життєтворчості, більшість опитаних одноставно відзначали недостатність сформованих компетенцій (домінування початкового (елементарного) та середнього рівнів) для успішної життєвої самореалізації.

Висновки. Таким чином, в основі педагогіки життєтворчості лежать концептуальні ідеї про розвиток і саморозвиток особистості, здатної до самотворення, тобто – до свідомої, цілеспрямованої діяльності щодо постановки життєвих цілей, визначення життєвих планів і способів самореалізації, формування своїх життєвих принципів і пріоритетів. Серед головних завдань, що постають перед педагогом у контексті ідей педагогіки життєтворчості – плекання дитини як суб'єкта життя, допомога їй у визначенні життєвої стратегії, у пошуку смислу життя, його повноти й культури, пізнанні життя як результату власного життєздійснення. Це буде можливим лише за умови своєчасного формування у школярів таких життєтворчих компетенцій, як: життєпізнання, життєпрогнозування, життєвизначення, життєздійснення, життєорганізація та життєвдосконалення. Проте результати моніторингу уявлень студентів про наявний рівень розвитку їхніх життєтворчих компетенцій засвідчили домінування достатнього рівня розвитку лише таких компетенцій, як життєпізнання, життєвизначення та життєздійснення. Що стосується життєпередбачення, життєорганізації та життєсамовдосконалення, то більша частина опитаних змушені були констатувати домінування середнього, а іноді – елементарного рівня розвитку зазначених життєтворчих компетенцій.

Отже, підготовка майбутнього учителя до реалізації ідей педагогіки життєтворчості в умовах навчально-виховного потенціалу початкової школи з метою виховання своїх вихованців як творців і проектувальників власного життя передбачає, передусім, формування основних життєтворчих компетенцій у самих студентів, що і буде предметом наших подальших досліджень.

Література:

1. Джура О.Д. Теоретико-методологічні проблеми дослідження життєтворчості особистості / О.Д.Джура // Нова парадигма : журнал наукових праць. – вип.. 83. – К. : Вид-во ПНУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – С.3-9.
2. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : науково-методичний посібник ; за ред. І.Г. Єрмакова. – Запоріжжя : Центріон, 2005. – 640 с.
3. Життєтворчі пріоритети інноваційного розвитку навчально-реабілітаційного центру : науково-методичне видання / Редакційна колегія : Г.М. Несен, І.Г. Єрмаков, В.В.Нечипоренко, О.Л.Позднякова, Н.М.Гордієнко. – Запоріжжя : вид-во Хортицького навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру, 2011. – 286 с.
4. Єрмаков І.Г. Життєтворчі компетенції у системі компетентнісно спрямованої освіти : практико-зорієнтований посібник / І.Г.Єрмаков, В.В.Нечипоренко, Д.О.Пузіков. - Запоріжжя, 2008. – 272 с.
5. Мистецтво життєтворчості особистості : наук.-метод. посібник : у 2 ч. / Ред. рада: В.М.Доній (голова), Г.М.Несен (заст. голови), Л.В.Сохань, І.Г.Єрмаков (керівники авт. колективу) та ін. – К. : ІЗМН, 1997. – Ч. 2 : Життєтворчий потенціал нової школи. – 936 с.
6. Психологія і педагогіка життєтворчості : навч.-метод. посібник / Ред. Рада : В.М.Доній (голова), Г.М.Несен (заст. голови), Л.В.Сохань, І.Г.Єрмаков (наук. ред.) та ін. – К. : ІЗМН, 1996. – 792 с.

У статті здійснено науковий аналіз концептуальних засад теорії життєтворчості; розглянуто основні життєтворчі компетенції особистості та сенситивні етапи їх формування; визначено актуальні проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації ідей педагогіки життєтворчості у навчально-виховному процесі початкової школи.

Ключові слова: життєтворчість, мистецтво життєтворчості, педагогіка життєтворчості, життєтворчі компетенції.

В статье представлены результаты научного осмысления теории жизнетворчества; рассмотрены основные жизнетворческие компетенции и чувствительные этапы их формирования; проанализированы актуальные проблемы подготовки будущих учителей начальных классов к реализации идей педагогики жизнетворчества в учебно-воспитательном процессе начальной школы.

Ключевые слова: *жизнетворчество, искусство жизнетворчества, педагогика жизнетворчества, жизнетворческие компетенции.*

The article is devoted to the conceptual bases of pedagogy life-creating as innovative technology life-creating of the personal oriented education. The theoretical and methodical foundations of using the pedagogy life-creating in education process of school are determined in the article.

Keywords: *life-creating, pedagogy life-creating, art life-creating.*

УДК 378:37.013.3

І.І. Драч
м. Київ, Україна

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Постановка проблеми. Вирішення завдання підвищення якості освіти пов'язано з необхідністю переосмислення її мети та результату, модернізацією змісту, оптимізацією методів і технологій організації навчально-виховного процесу. Нині можна стверджувати, що світовою, європейською та вітчизняною спільнотою мета освіти співвідноситься з формуванням компетентності особистості як результату освітньої діяльності. У зв'язку з цим виникає потреба у дослідженні сутності компетентнісного підходу та його ролі у підвищенні ефективності навчально-виховного процесу. Актуальною проблемою у процесі вирішення цих завдань є визначення сутності професійної компетентності педагогів як провайдерів компетентнісно орієнтованої освіти.

Метою статті є аналіз основних підходів до визначення професійної компетентності педагога, представлених у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про наявність різних підходів до визначення змісту і структури професійної компетентності педагога.

Так, професійна компетентність педагога розглядається як: єдність теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності (Т. Добудько) [1]; складноструктурована система теоретичних і практичних знань, що виступає основою відповідних видів компетентності педагога-професіонала, серед яких системотворчою є аутопсихологічна компетентність (Н. Гузій) [2, с. 43]. На думку Н. Гузій, саме аутопсихологічна компетентність є основоположною ланкою у становленні справжнього педагога, оскільки поряд із наявністю знань з певної предметної галузі, умінням застосовувати різні методи навчання та виховання, обізнаності педагога у сфері міжособистісних відносин важливим є усвідомлення педагогом власних можливостей стосовно конкретної діяльності, необхідність самовдосконалення особистісних характерологічних рис, прагнення до постійної самоосвіти. Заслуговує на увагу думка вченої про те, що набуття і функціонування професійно-педагогічної компетентності забезпечується психолого-педагогічною організацією професійного мислення учителя-вихователя-викладача і динамікою його трансформації у педагогічну свідомість на основі віднаходження особистісного смислу педагогічних знань і засвоєної інформації, творчого прийняття їх ціннісної значущості у свій внутрішній світ [там само, 181].

Більш широко трактує зміст поняття професійної компетентності Л. Хоружа, яка зазначає, що професійна компетентність учителя не обмежується вузько професійними